

Een vergelijking van essentiële kenmerken

COACHING VERS

ACHTERGROND

Op de markt van de professionele begeleiding wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende begeleidingsvormen (Coenen, 2003), zoals coaching, training, mentoring, consultancy (Coenen, 2003), maar ook therapie en counseling (Coenen, 2003; Egan, 2004; Gladding, 2009). Twee van deze begeleidingsvormen die heel dicht bij elkaar liggen zijn coaching en counseling. Uit de vakliteratuur blijkt dat coaching en counseling ten aanzien van methoden en technieken niet veel van elkaar verschillen (Palmer, 2007). Ook de onderliggende psychologische tradities waarop deze begeleidingsvormen zich beroepen verschillen niet of nauwelijks (Palmer, 2007).

Beroepsorganisaties als de NOBCO differentiëren coaching aan de hand van het type begeleiding (Engel e.a., 2009). Voor counseling geldt in Nederland vooralsnog geen eenduidige typering. In de literatuur wordt counseling vooral gecontrasteerd met psychotherapie (Gladding, 2009; De Bruin, 1999; McLeod, 2003). Dit neemt niet weg dat de concepten van coaching en counseling binnen de professionele begeleiding van mensen vaak inwisselbaar worden gebruikt (Palmer, 2007; O'Connor, 2007). Dit veroorzaakt een conceptuele verwarring. Bovenstaande overeenkomsten en verschillen rechtvaardigen de vraag naar meer duidelijkheid ten aanzien van de essentiële kenmerken van deze twee begeleidingsvormen.

Model

Om het wetenschappelijk spanningsveld tussen theorie en praktijk met betrekking tot de essentiële kenmerken van coaching en counseling onderbouwd in kaart te

brenge, ben ik aangevangen met het ontwikkelen van een meetmodel. Ten behoeve van de vergelijking van de essentiële kenmerken van beide begeleidingsvormen werd een conceptueel model ontwikkeld op basis van vier coördinaten uit een studie van Bert Ketelslegers en Herman Baert (2002):

- kijk op de mens,
- doeloriëntaties,
- interventiestrategieën,
- werk en handelingsprincipes.

Vanuit deze vier coördinaten werden zeven conceptuele thema's gevormd die samen een construct vormen voor 'begeleiding':

- Klanttypering:
 - Wat zijn essentiële kenmerken voor de klant die behoefte heeft aan begeleiding?
 - Wat kenmerkt de hulpvraag?
- Focus van de begeleider:
 - Waar richt de begeleider als professional zich op in begeleiding?

US COUNSELLING

- Mensbeeld:
 - Welk mensbeeld heeft de cliënt?
 - Welk mensbeeld heeft de begeleider?
- Aard van de relatie:
 - Wat typeert de relatie tussen klant en begeleider?
- Aard van het proces:
 - Hoe ziet een begeleidingproces eruit?
- Kernactiviteiten:
 - Wat voor kernactiviteiten spelen zich af in een begeleidingstraject?
- Expertise van de begeleider:
 - Wat voor expertise dient de professionele begeleider te hebben?

Literatuurstudie

De literatuurstudie richtte zich met name op de hypothesen van Gerard Egan en Bert Coenen. Over algehele, universele begeleidingskunde is weinig literatuur gevonden. Egan schrijft met name in termen van psychotherapie en counseling met een uitstap naar coaching, terwijl Coenen veelal verbanden legt tussen begeleiding en supervisie. Desondanks waren de thema's duidelijk herkenbaar en in essentiële kenmerken uiteen te rafelen. Deze werden in een matrix geplaatst voor vergelijking (zie schema 1).

Vervolgens werd per thema studie gedaan naar de essentiële kenmerken van coaching en counseling, waarover relatief veel is geschreven. Voor counseling werd vooral gelezen in de boeken van Sam Gladding, Carl Rogers, John McLeod en wederom Gerard Egan, terwijl voor coaching Astrid Schreyogg, John Whitmore, Stober & Grant,

James Flaherty, Joseph O'Connor en anderen wijsheid boden.

De gegevens voortkomend uit deze literatuurstudie werden zowel met elkaar als met de indicatoren van begeleiding vergeleken.

Empirisch onderzoek

Tijdens een kleinschalig empirisch onderzoek werden semigestructureerde interviews afgenomen onder Nederlandse professionals in coaching en counseling. De vragenlijst bestond uit open vragen, gericht op de beleving van de professional ten aanzien van de essentiële kenmerken van de zeven genoemde thema's. Daarnaast werd geïnformeerd naar een algemene visie op het onderscheid tussen coaching en counseling.

Er is een spanningsveld tussen de Angelsaksische West Europese literatuur en de praktische beleving van counselling in Nederland

Voor dit onderzoek werden drie coaches en drie counselors gekozen. De criteria waarop de respondenten zijn geselecteerd betreffen onder andere het hebben van een professionele loopbaan gedurende meer dan vijf jaar, aangesloten zijn bij een relevante beroepsorganisatie en een actief aantoonbare beleid in het bevorderen van de professionele ontwikkeling van het beroep. Hiervoor werd gericht gezocht binnen bestuursomgevingen en opleidingen. De interviews werden per thema geanaly-

seerd op indicatoren uit de literatuurstudie, waarna de uitkomsten van coaches en counselors werden vergeleken.

Ten slotte werden de belevingen van de professionals vergeleken met de bevindingen uit de literatuurstudie. Dit om een beeld te krijgen van de verhouding tussen theorie en praktijkbeleving inzake de essentiële kenmerken van coaching en counseling als begeleidingsvormen.

Resultaten

De verschillen in essentiële kenmerken tussen coaching en counseling vertalen zich hoofdzakelijk in de vergelijking tussen literatuur en de wijze waarop die gereflecteerd wordt in de beleving van de Nederlandse professional. Het thema wat in onderscheidend opzicht eruit springt - zowel in de

literatuur als de praktijk - is de klanttypering en de daarbij behorende hulpvraag. In coaching is vooral sprake van arbeidsgerateerde en extrinsieke hulpvragen, terwijl counseling zich meer richt op vragen met een intrinsiek karakter. De hulpvraag in counseling heeft een iets meer therapeutisch karakter dan in coaching. In de literatuur komt dit onderscheid specifiek en gedetailleerder naar voren dan in de praktijk. Over het 'niet klinische' karakter van de klant bestaat consensus: er is geen

Thema	Kernaspecten
Klanttypering	<ul style="list-style-type: none"> - Op grond van diversiteit in begeleidingsvormen. Elk type begeleiding rechtvaardigt een bepaald type klant met een specifieke hulpvraag die aansluit bij de specialisatie van de begeleidingsvorm. - Gericht op twee samenhangende aspecten; nl. die van de mens als mens in zijn (be)leefwereld en die van de mens als sociaal wezen in zijn werkwereld. - Betreft vragen t.a.v. verandering, ontwikkeling en leren. - Betreft vragen die zich op mini-, meso- en macroniveau kunnen aandienen. - Effect van de begeleiding sluit aan op het type vraag.
Focus	<ul style="list-style-type: none"> - Wordt bepaald door de vragen in 'leef- en werkwereld' die aanleiding geven voor begeleiding. - De vragen die het type begeleiding en het handelen daarin sturen. - 'De mens' in 'nood'. De hulpvraag op grond van iets wat 'nodig' is; mogelijkheden om 'leidend' het 'nodige' te vinden. - Verandering, ontwikkeling en groei. - 'Hulpverlening' vanuit een mensgerichte benadering met een oplossingsgericht karakter. - Zelfactualisatie. - Helpen vaststellen en mobiliseren van persoonlijke kwaliteiten om ongebruikte mogelijkheden op te sporen en te benutten waardoor de mens in staat is om zichzelf beter te kunnen helpen in het dagelijks leven.
Antropologie	<ul style="list-style-type: none"> - Kenmerkt zich door het mensbeeld en heeft te maken met de kwaliteiten, de rollen en de functies van en tussen begeleider en begeleide. - Mens is in staat om in zijn handelen nieuwe dingen te laten gebeuren. - Besef van zelfactualisatie. - In staat tot zelfreflectie. - Educatief vermogen. - Aanspreekbaar.
Relatie	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerkend en gelijkwaardig karakter. - Interactieprincipe: hierin zijn communicatie, interactie en de dialoog primaire functies. - 'Cliënt-centred' empathisch; Interne en externe dialoog. - 'Deel-nemen' van de klant. - Wederzijds respect, duidelijkheid t.a.v. de doelen en rolverdeling binnen het handelingsmodel. - Vertrouwde omgeving. - Openheid binnen een ethisch verantwoorde gedrag en een helderheid t.a.v. normen en waarden. - Gemeenschappelijke ervaringshorizon.
Kernactiviteiten	<ul style="list-style-type: none"> - Uitwisselen van ervaringen via de dialoog. - Interactie vindt plaats tussen reflectie en actie. - Betekenis geven aan verandering. - 'Ervaringshorizon' verrijken door toevoeging van nieuwe waarnemingen. - Praktisch handelen. - Empatisch luisteren. - Methoden en technieken als hulpbronnen.
Proces	<ul style="list-style-type: none"> - Gefaseerd. - Relatieopbouw en verdieping hulpvraag. - Operationele fase en zoektocht naar oplossingen. - Afsluitende fase met strategie en actieplan.
Expertise	<ul style="list-style-type: none"> - Methodische aspect, getuigd van kwaliteiten als empathie, emoties en verbeeldingskracht. - Kennisstructuur van vaardigheden, methoden en technieken. - Communicatieve vaardigheden. - Verantwoordelijkheidsgevoel t.a.v. klant en zelf.

Schema 1. De zeven conceptuele thema's en hun essentiële kenmerken die samen een construct vormen voor 'begeleiding'

sprake van 'ziekte' of van 'patiënt zijn'. De thema's 'mensbeeld', 'relatie', 'kernactiviteiten' en 'proces' vertonen veel overeenkomsten qua essentiële kenmerken. Ook hier biedt de literatuur meer detail dan de beleving van de professionals. De verschillen die geconstateerd zijn betreffen voornamelijk segmenten uit een gedetailleerde inhoud.

Discussie

Het onderzoek legt een spanningsveld bloot tussen de gebruikte Angelsaksische West Europese literatuur en de praktische beleving van essentiële kenmerken van coaching en counseling onder de professionals in Nederland. Dit spanningsveld kenmerkt zich door de manier waarop de Nederlandse professional 'zijn theorie' beleeft en toepast. De huidige opleidingen maken vaak gebruik van de genoemde literatuur. Dat betekent dat de opgedane kennisstructuur van de nieuw opgeleide coaches en counselors de basis vormt voor

practitioner werkt veelal vanuit een breed spectrum aan kennis maar nauwelijks binnen slechts één bepaalde benadering. Alle methoden en technieken worden bij wijze van spreken door elkaar, holistisch dan wel eclecticisch gepraktiseerd, zonder dat er sprake is van een gerichte opbouw in relatie tot de hulpvraag. 'Wat werkt is goed!' is geen algemeen credo, maar de indruk ervan wordt wel gewekt. Op die manier is het bijzonder moeilijk om bijvoorbeeld evidence based te werken. En dat blijkt ook uit de interviews: er is nauwelijks sprake van een interactie tussen kennis en kunde in de zin van documenteren en archiveren van gegevens die vanuit de praktijk gebruikt kunnen worden in de opleidingen.

Momenteel zien we in de praktijk nog steeds de mogelijkheden voor 'ongeschoolde krachten' om zich als 'professionaal' te presenteren. 'Coaches' en 'counselors' met slechts enkele dagen opleiding of

wen schenken en vol goede moed hun ziel en zaligheid openbaren. Gebrek aan kennis is in dergelijke situaties vaak de oorzaak van een verkeerde benadering met alle gevolgen van dien.

Aanbeveling

De resultaten van het onderzoek bieden aanleiding tot verdiepend onderzoek naar meer gedetailleerde indicatoren van de essentiële kenmerken binnen de afzonderlijke thema's om te komen tot een nog betere conceptualisering van coaching en counseling. De resultaten van deze verdiepingsslag zouden een draagvlak kunnen vormen voor nieuwe meetmodellen, die ontwikkelingen zoals die binnen *evidence based coaching* gaande zijn, kunnen ondersteunen.

Op grond van de bevindingen uit het onderzoek verdient het aanbeveling om de beroepsopleidingen voor coaching en counseling in Nederland te toetsen aan de maatstaven die gehanteerd worden in de USA en UK. Deze landen hebben een breder academisch programma voor de vorming van professionaliteit in coaching en counseling. Dat maakt het mogelijk om beter wetenschappelijk onderzoek te doen binnen een vakgebied wat zich daarvoor uitstekend leent.

Op dit moment is de Westers Angelsaksische literatuur toonaangevend voor academische educatie en ontwikkeling in coaching en counseling. Door de Nederlandse 'opleidingsmarkt' voor coaching en counseling te toetsen aan die van

Wanneer we de essentiële kenmerken van coaching en counseling op wetenschappelijk niveau verder uitwerken in indicatoren die aan de praktijk toetsbaar zijn, vormt dat een draagvlak voor evidence based handelingsmodellen en onderzoeksvragen

de handelingswijze conform die theorieën. Echter, in de praktijk blijkt dat theorie en handelingswijzen nauwelijks significant met elkaar worden verbonden. De

met een vage schriftelijke cursus op zak, worden nog steeds in staat gesteld om 'beroepsmatig' hulpvragen van derden te 'begeleiden'. Derden die hen het vertrou-

de USA en UK krijgt de professionalisering van beide disciplines een tastbaar beeld van de ontwikkelingsmogelijkheden. Op grond van die resultaten kunnen opleidingen, overheden en zakenpartners leerplannen, ontwikkelingprocedures en samenwerkingsverbanden opnieuw beschouwen, evalueren, herstructureren en doorontwikkelen.

Wanneer we de essentiële kenmerken van coaching en counseling op wetenschappelijk niveau verder uitwerken in indicatoren die aan de praktijk toetsbaar zijn, vormt dat een draagvlak voor *evidence based* handlingsmodellen en onderzoeksvragen. Aan de hand van de zeven thema's aangevuld met een thema 'effecten' zou onderzoek gedaan kunnen worden naar indicatoren die een wetenschappelijke onderbouw vormen voor de relatie tussen klanttypering/hulpvraag/mensbeeld, de gerichtheid, de relatie, het proces, de kernactiviteiten en de expertise. Tezamen een nieuw toetsbaar construct voor begeleiding en coaching en counseling in het bijzonder.

De samenwerking tussen kennis (uit de opleidingen) en kunde (uit de praktijk) biedt een prachtig uitgangspunt voor *evidence based practice*. De Nederlandse begeleidingsmarkt is daar klaar voor. In een werkwereld waarin coaching nog steeds wordt beschouwd als een containerbegrip en counseling nauwelijks bekend is, toont zich de uitdaging voor groei, ontwikkeling en verandering; de basisingrediënten voor coaching en counseling. Wat een geweldige paradox om mee aan de slag te gaan!

Frans van der Gouw is NOBCO/EMCC registercoach en assessor. Op 15 juni 2010 studeerde hij af als Master of Coaching Science aan de ALBA University. Op 16 september van dat jaar won hij samen met twee andere kandidaten de NOBCO Thesisprijs 2010. Zijn thesis is verkrijgbaar in boekvorm Coaching vs. Counseling: Een vergelijking in essentiële kenmerken. www.vandergouwdevelopment.nl

Literatuur

- Coenen, B. (2003). *Een onderzoek naar de ontwikkelingen van supervisie in Nederland*. Soest: Nelissen.
- Coenen, B. (2005). *Humanisering van begeleiding*. Soest: Nelissen.
- Coenen, B., & Meijers, S. (2003). *Begeleidingskunde, Comprehensive Coaching*. Soest: Nelissen.
- Egan, G. (2004). *Deskundig Hulpverleners*. Assen: Koninklijke van Gorcum bv.
- Gladding, S.T. (2009). *Counseling; A Comprehensive Profession*. London: Pearson Education.
- Ketelslegers, B. (2002). *Het Concept "Sociaal Culturele Methodiek": Definitie en toelichting*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- McLeod, J. (2003). *An Introducing to Counseling*. Berkshire: Open Universal Press.
- O'Conner, J. (2007). *How Coaching Works*. London: A&C Black Publishers.
- Palmer, S., & Whybrow, A. (2007). *Handbook of Coaching Psychology*. East Sussex: Routledge Taylor and Francis Group.
- Schreyogg, A. (1997). *Coaching; een inleiding voor praktijk en opleiding*. Amsterdam: Addison Wesley Longman Nederland BV.